

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

P. B 121

NEDERLANDSCHE
TAAL- en SPELREGELS,

VOORNAMELIJK TEN DIENSTE

189

VAN HET

MIDDELBAAR ONDERWIJS,

DOOR

D^r. J. C. MATTHES,

Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Groningen.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1870.

P. B
21.

P. B.

121.

9

REGELS

VOOR

DE GESLACHTEN EN DE SPELLING,

VOORNAMELIJK TEN DIENSTE

VAN HET

MIDDELBAAR ONDERWIJS,

DOOR

Dr. J. C. MATTHES,

Leeraar aan de Hoogere Burgerschool te Groningen.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1870.

Beeld van de Kerk
van het D. O. I.

Gedrukt bij Gebroeders Hoitsema te Groningen.

VOORBERICHT.

Aan eene uitvoerige spraakkunst voor de scholen bestaat, bij de vele uitmuntende werken, die haar in den laatsten tijd volledig behelsden, voorloopig geen behoefte. Maar wel aan eene beknopte handleiding bij de bespreking van „de regels voor de geslachten en de spelling.”

„Geleerd” mag deze m. i. niet zijn. Voor het middelbaar onderwijs hebben wij praktische boeken noodig, die de hoofdzaken zoo kort mogelijk berichten. De regels moeten zoo worden opgegeven, dat men ze, zooals ze daar staan, kan laten leeren; de uiteenzetting der redenen, die tot hunne aanneming geleid hebben en andere bijzonderheden blijven dan voor rekening van het mondeling onderricht.

Ik heb daarom alleen het noodige opgenomen. Ook hetgeen vanzelf spreekt en niet rechtstreeks ter zake doet heb ik zoo-veel mogelijk vermeden. Want waartoe opzettelijk geleerd wat voor Nederlandsche jongens nauwelijks herinnering behoeft?

't Zal mij verheugen, als ambtgenooten, die zich met deze methode kunnen vereenigen, van oordeel zijn, dat de volledigheid niet onder de beknoptheid geleden heeft. Voor hunne opmerkingen en terechtwijzingen houd ik mij aanbevolen.

GRONINGEN, Mei 1870.

J. C. M.

REGELS VOOR HET GESLACHT DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

I. REGELS, STEUNENDE OP DE BETEKENIS DER WOORDEN.

Manlijk zijn:

1. De namen van mannen, als: *Willem, heer, engel, bakker.*

Uitgezonderd: *manspersoon* en *heerschap* (♂).

Wacht en de samenstellingen: *nachtwacht, schildwacht* enz. zijn **m.**, indien zij enkele personen aanduiden, maar als verzamelwoorden **v.**

2. De namen van manlijke dieren, wanneer het wijfje een bijzonderen naam draagt, als: *beer, bok, doffer, ezel, geit, haan, hengst, kater, leeuw, os, paww, reebok, rekel, stier, tijger, woerd.*

3. De namen van groote en sterke dieren, wanneer het wijfje geen bijzonderen naam draagt, als: *arend, gier, havik, kabeljauw, kameel, krokodil, luipaard, muil, olifant, ooievaar, snoek, struis, uil, valk, wouw*; ook *baars, mol, nachtegaal, puit, spreeuw, vink, voren, vorsch, work.*

4. De namen van boomen, als: *abeel, berk, den, eik, hulst, ijp, laurier, mispel, popel, olm, wilg* en alle met *boom* samengestelde.

Uitgezonderd: *linde, spar, tamarinde* en *tamarisk* (▼).

5. De namen van edele steenen, wanneer de enkele steen wordt bedoeld, als: *agaat, diamant, juweel, robijn, smaragd, topaas*.

Wordt de steensoort bedoeld, dan zijn deze namen ●.

6. De namen van munten, als: *cent, stuiver, gulden, rijksdaalder, zilverling*.

Uitgezonderd: *guinje, mat, pistool* (▼) en de verkleinwoorden *kwartje, dubbeltje, tientje* (●).

7. De namen van bergen, als: *Etna, Libanon, Simplon, Vesuvius*.

8. De namen van dagen, maanden en jaargetijden, als: *Zondag, Juni, zomer*.

Uitgezonderd: *lente* (▼) en de met *maand* (▼) en *jaar* (●) samengestelde.

9. Vele stammen van werkwoorden, die eene handeling uitdrukken, als: *dans, druk, droom, houw, lach, prijs, tooi*; ook met veranderden klinker, als: *klank, reuk, sprong, worp*; en samengesteld met een voorzetsel of bijwoord, als: *aanslag, bijval, invoer, nadruk, samenloop*.

Uitgezonderd de onzijdige: *misdruk* en *voorval*.

Val als *vangknip*, *greep* als *handvol, handvat* of *mestvork* zijn ▼.

10. Vele bastaardwoorden, die manlijk zijn in de taal, waaraan ze ontleend zijn, als: *canon* (Lat. canon), *cijns* (Lat. census), *graad* (Lat. gradus), *kelk* (Lat. calix), *koers* (Lat. cursus, Fr. cours), *meridiaan* (Lat. meridianus), *oceaan* (Lat. oceanus), *pas* (Lat. passus), *rang* (Fr. rang), *roman* (Fr. roman), *sikkel* (munt, Hebr. sjèkel), *stijl* (Lat. stilus), *trein* (Fr. train), *tronk* (Lat. truncus).

Andere richten zich naar onze taal, als: *bijbel* (m. evenals *boek*), *sabbat* (m. evenals *dag*).

Vrouwelijk zijn:

1. De namen van vrouwen, als: *Maria, vrouw, baker, meid*.

Uitgezonderd: *wijf* en *vrouwspersoon* (♠).

2. De namen van vrouwelijke dieren, wanneer het mannetje een bijzonderen naam draagt, als: *berin, duif, eend, ezelin, gans, geit, hen, hinde, kat, kip, koe, leeuwin, merrie, pauwin, teef, tijgerin*.

3. De namen van kleine en zwakke dieren, wanneer het mannetje geen bijzonderen naam draagt, als: *kraai, muis, musch, rot, tong, wezel*; ook *kraan, schol* en *slang*.

4. De namen van bloemen, als: *anjelier, aster, hyacinte, lelie, madelief, narcis, pioen, roos, tijloos, vergeetmij-niet, viool, violier*.

Uitgezonderd de samengestelde: *aronskelk, goudenregen, leeuwenbek* (♣) enz.

5. De namen van vruchten en planten, als: *boon, druif, gerst, haver, kern, linze, mispel, morel, prei, raap, twijg, vlier, weite, zuring*.

Uitgezonderd die op *ling*, als: *guldeling, kruiling, pippeling* (♣);

die op *oen*, als: *citroen, limoen, meloen, pompoen* (♣); sommige op *el* en *er*, als: *appel, eikel, aker* (♣);

vreemde namen met deze beide uitgangen zijn meestal v., als: *amandel, dadel, kapper, komkommer*;

en enkele andere, als: *ajuin, ui, anijs, hennep, knol, komijn, krokus, mierik, rosmarijn of rozemarijn, tak, tijm, tronk* (♣); *blad, klief* of *klimop, kroos, look, riet, rijs, vlas* (♠).

Duiden de namen der vruchten de boomen aan, dan worden ze ♣.

6. De namen van vaartuigen, als: *aak*, *ark*, *bark*, *boot*, *kof*, *praam*, *schuit*.

Uitgezonderd die op *er*, als: *driemaster*, *groenlandsvaarder*, *lichter*, *witlegger* (m.); en *fregat*, *galjoen*, *jacht* (o.).

De eigennamen van schepen zijn ook v., als: *de Friesland*, *de Jupiter*, *de Minister Thorbecke*.

7. De namen van muziekinstrumenten, als: *bazuin*, *gitaar* of *citer*, *cimbaal* of *cimbel*, *harmonica*, *hobo*, *klarinet*, *piano*, *rinkelbel*, *rinkelbom*, *trompet*, *vedel*, *viool*, *violoncel*.

Uitgezonderd de oneigenlijk gebezigde: *horen*, *doedelzak*, *triangel* (m.); en *bekken*, *klavier*, *orgel*, *spinet* (o.).

8. De namen der letters en cijfers, als: *eene a*, *eene zes*.

9. De stammen van werkwoorden, die een toestand of het voortbrengsel der werking uitdrukken, als: *eer*, *hoop*, *kreuk*, *leer*, *schets*, *zorg*; ook met veranderden klinker, als: *hulp*, *maat*, *spreuk*; en samengesteld met een voorzetsel of bijwoord, als: *afspraak*, *doorbraak*, *inmaak*, *overgaaf*, *tegenweer*.

Al deze woorden gingen oudtijds op de toonlooze *e* uit; vele kunnen nog met deze letter verlengd worden.

10. Vele bastaardwoorden, die vrouwelijk zijn in de taal, waaraan ze ontleend werden, als: *alkoof* (Fr. *alcôve*), *ark* (Lat. *arca*) *beurs* (Fr. *bourse*), *echo* (Lat. *echo*), *faam* (Lat. *fama*), *kaart* (Lat. *charta*), *kleur* (Fr. *couleur*), *krent* (Lat. *corinthus*), *lamp* (Lat. *lampas*), *lijn* (Lat. *linea*), *medicijn* (Lat. *medicina*), *munten* (Lat. *moneta*), *nardus* (Lat. *nardus*), *poos* (Lat. *pausa*), *pruik* (Fr. *perruque*), *rots* (Fr. *roche*), *school* (Lat. *schola*), *toorts* (Fr. *torche*), *vlam* (Fr. *flamma*).

Andere richten zich naar onze taal, als: *consonant* (v. evenals *letter*), *parmezaan* (v. evenals *kaas*).

Onzijdig zijn:

1. De namen van dieren, die de geheele soort aanduiden, terwijl het mannetje en het wijfje bijzondere na-

men dragen, als: *hert, hoen, konijn, paard, ros, rund, schaap, varken, zwijn.*

Uitgezonderd: *hond* (m.).

Mensch is m.; maar in *minachtenden* zin o.

2. De namen van jongen van dieren, als: *kalf, kieken, lam, lamprei, veulen, welp.*

Uitgezonderd: *bigge* (v.), *hokkeling* en *pink* (m. en v.).

Ook *jong, kind, wicht* zijn o.

3. De stofnamen, als: *goud, hout, koper, platina, zilver*; en de als stofnamen gebezigde voorwerpsnamen: *agaat, barnsteen, diamant, draad, doek, koord, kurk, laken, schildpad.*

Uitgezonderd die op *e*, als *aarde, serge, wol (wolle), zijde*, welke v. zijn; *amber, honing, nectar, wijn* (m.); *baai, franje, kalk, kammeling, kant, klei, kruim, langet* (v.); *saai* is v. en o.

4. De verzamelwoorden, als: *bosch, gild, heir, loof, ooft, volk*; en die, welke eene bepaalde hoeveelheid aanduiden: *dozijn, gros, honderd, koppel, paar, schok, snees, stijg.*

Uitgezonderd: *troep, voorraad, zwerm* (m.); *vim, vloot* (v.); die op *e*, *heid, ie, ij, ing* en *schap*, welke om den uitgang v. zijn, behalve: *genootschap, gezantschap, gezelschap* (o.); de namen van visschen, collectief gebezigd, als *aal, baars, kabeljauw, paling, snoek, zalm*, welke dan v. zijn, al worden ze overigens m. genomen; en het verzamelwoord *turf* (v.).

5. De namen van werelddeelen, landen, gewesten en steden, als: *het schoone Zwitserland, het rijke Holland, het groote Londen.*

Uitgezonderd: de namen van die landstrekken, welke altijd met het lidwoord verbonden zijn: *de vruchtbare Betuwe, de zandige Sahara.*

De namen van steden en dorpen blijven onzijdig, al zijn ze onafscheidelijk van een manl. of vr. lidwoord, b. v. *het vorstelijke den Haag, het Friesche de Lemmer*.

De namen der rivieren zijn deels **m.**, als: *de Ganges, de IJsel, de Niger, de Nijl, de Rijn, de Taag, de Tiber*; deels **v.**, als: *de Eems, de Elbe, de Linge, de Merwe, de Moezel, de Schelde, de Seine, de Zaan*; deels **o.**, als: *het IJ, het Sparen, het Slaak*. In het eerste geval wordt *stroom* of *vloed* (**m.**), in het tweede *rivier* (**v.**), in het derde *water* (**o.**) bij den eigennaam gedacht.

6. Enkele stammen van werkwoorden, die het voortbrengsel der werking aanduiden, als: *dicht, nut, spel*; ook met veranderden klinker, als: *bod, schot*; en samengesteld met een voorzetsel of bijwoord, als: *aanbod, afstel, voorschot, tusschenspel*.

7. Vele bastaardwoorden, die onzijdig zijn in de taal, waaraan ze ontleend werden, als: *dozijn* (docenum), *feit* (Lat. factum), *fort* (Lat. forte), *orgaan* (Lat. organum), *plein* (Lat. planum), *pond* (Lat. pondus), *punt* (Lat. punctum), *sein* (Lat. signum), *timpaan* (Lat. tympanum), *venijn* (Lat. venenum).

Andere richten zich naar onze taal, als: *het konvooi* (o. evenals *geleide*), *het pascha* (o. evenals *feest*).

II. REGELS, STEUNENDE OP DEN VORM DER WOORDEN.

Manlijk zijn:

1. De woorden op *aar*, als: *beukelaar, boezelaar, evenaar, kandelaar, lessenaar, pilaar, rammelaar, wassenaar*.

2. De woorden die uitgaan op *aard*, als: *mostaard, mitsaard, ponjaard, standaard*.

3. De woorden op *dom*, die een toestand aanduiden, als: *adeldom, eigendom* (het recht van bezit), *maagdom, ouderdom, rijkdom, vrijdom, wasdom*.

4. De woorden op *el*, die van werkwoorden afgeleid zijn en werktuigen aanduiden, als: *beitel*, *beugel*, *drevel*, *gordel*, *griffel*, *hengel*, *hevel*, *klepel*, *lepel*, *prikkel*, *scheipel*, *slegel*, *sleutel*, *stekel*, *teugel*, *vleugel*.

Uitgezonderd: *sikkel* (maaiwerktuig) en *schoffel* (v.).

Vele woorden op *el*, op andere wijs gevormd, zijn v., als: *diggel*, *feitel*, *gaffel*, *kachel*, *luifel*, *parel*, *schakel*, *vezel*, *wafel*, *zemel*, *zwavel*.

5. De verkleinwoorden op *el*, die van manlijke woorden gevormd zijn, als: *beukel*, *droppel*, *eikel*, *hoepel*, *kneukel*, *knobbel*, *stengel*, *tepel*.

6. De woorden op *em*, *lm* en *rm*, als: *adem*, *balsem*, *darm*, *halm*, *helm*, *storm*, *vorm*.

Uitgezonderd: de vreemde woorden *palm* (als vlakke hand, lengtemaat en kruid) *uniform* (v.), *alarm* en *scherm* (o.).

Bloem en *kiem* (v.) gaan op *m* (oudtijds: *me*), niet op *em* uit. Als *helm* de naam eener grassoort is, wordt het v.

7. De woorden op *er*, die van werkwoorden afgeleid zijn en werktuigen aanduiden, als *blaker*, *boender*, *gieter*, *hamer*, *kaper* (roofschip), *kijker*, *klopper*, *luchter*, *moker*, *snuiter*, *stamper*.

Uitgezonderd: *ladder* (v.)

Vele andere woorden op *er* zijn v. en o.

8. De woorden op *erd*, als *baaierd*, *blafferd*, *bleekerd* (wijn), *hopperd*, *lommerd*, *mosterd*.

9. De woorden op *ik*, als *edik*, *ganzerik*, *mierik*.

10. De voorwerpsnamen op *ing* en *ling*, niet van werkwoorden afgeleid, als: *beuling*, *duimeling*, *honing* (ook *honig*), *ketting*, *krakeling*, *rotting*, *teerling*.

Uitgezonderd: *zuring*, *scheerling*, *kammeling*, *kibbeling*, die als stofnamen v. zijn; en de namen van visschen,

wanneer zij verzamelwoorden zijn, als: *bokking*, *haring*, *paling*, *spiering* (v.) en *messing* (o.).

Het spreekt van zelf, dat ook de persoonsnamen, met deze manlijke uitgangen gevormd, het manlijk geslacht hebben, als: *leeraar*, *grijsaard*, *slager*, *botterik*, *koning*, *jongeling*. Sommige op *ling* zijn **gemeenslachtig**, als: *doopeling*, *kweekeling*, *leerling*.

Vrouwelijk zijn:

1. De woorden op *age*, als: *bagage*, *lekkage*, *kijvage*, *slijtage*, *strijkage*, *vrijage*.

Uitgezonderd: *bosschage*, *dierage* en *personage* (o.).

2. De woorden, uitgaande op *be*, *de* en *te*, als: *ebbe*, *ribbe*, *schubbe*, *tobbe*, *koude*, *kunde*, *genade*, *legende*, *liefde*, *reede*, *schande*, *warande*, *belofte*, *diepte*, *gedaante*, *menigte*.

Uitgezonderd: *bode*, *vrede* (m.); *einde*, *getijde*, *gilde*, *webbe* (o.); en de verzamelwoorden op *te*, van het voorvoegsel *ge* voorzien: *gebergte*, *geboomte*, *gedierte*, *gevogelte* (o.).

Werpen de woorden op *be* en *de* deze uitgangen af, dan behouden ze hun geslacht, als: *eb*, *rib*, *schub*, *tob*, *kou*, *gena*, *ree*.

3. De woorden op *ei*, als: *cichorei*, *hakkenei*, *hamei*, *karwei*, *kei*, *livrei*, *palei*, *pastei*, *sprei*, *vallei*.

Uitgezonderd: *mei*, *rei* (m.), *ei* (o.).

4. De verkleinwoorden op *el*, die van vrouwelijke woorden gevormd zijn, als: *greppel*, *kruimel*, *mazel*, *peukel*, *sprankel*, *trommel*.

5. De vreemde woorden op *el*, als: *citadel*, *kapel*, *schabel*, *spatel*.

Uitgezonderd: *model* en *flanel* (o.).

6. De woorden op *heid*, als: *goedheid*, *waarheid*.

7. De woorden op *ie*, als: *balie*, *conjugatie*, *conscientie*, *derrie*, *genie* (wapen van het leger), *knie*, *koffie*, *lelie*, *menie*, *olie*, *poëzie*, *profetie*, *provincie*, *tralie*.

Uitgezonderd: *genie* (vernuft), *concilie*, *evangelie* (•).

8. De woorden op *iek*, als: *fabriek*, *gymnastiek*, *kro-niek*, *muziek*, *republiek*.

Uitgezonderd: de onzijdige *fenegriek* (plant) en *koliek*.

9. De woorden op *ij*: *bakkerij*, *brij*, *dieverij*, *hoo-vaardij*, *komenij*, *malvezij*, *rij*, *zotternij*.

Ook *schilderij* is v., ofschoon het in den gemeenzamen stijl dikwijls onzijdig gebezigd wordt.

10. De woorden op *ing*, van werkwoorden afgeleid, als: *belooning*, *nering*, *vergadering*, *woning*.

11. De woorden op *nis*, als: *beeltenis*, *verbintenis*, *be-kentenis*, *ergernis*, *geheimenis*, *muizenis*, *vergifenis*, *vuilnis*.

Uitgezonderd: *vonnis*, *vullis* (•). *Getuigenis* is v., wanneer *het getuigen* •., wanneer *het getuigde* bedoeld wordt.

12. De woorden op *ot*, als: *kalot*, *kapot*, *karot*, *mar-mot*, *marot*.

Uitgezonderd: *cachot* en *schavot* (•).

13. De woorden op *schap*, die eene gesteldheid of eene verzameling van personen of zaken aanduiden, als: *beter-schap*, *blijdschap*, *boodschap*, *gramschap*, *dronkenschap*, *eigenschap*, *verwantschap*; *buurschap*, *burgerschap*, *gemeen-schap*, *maagschap*, *manschap*, *nalatenschap*, *priesterschap*, *ridderschap*.

Uitgezonderd: *genootschap*, *gereedschap*, *gezantschap*, *gezelschap* (•).

In alle andere beteekenissen als de bovengenoemde zijn de woorden op *schap* •.; *burgerschap*, *buurschap*, *maagschap*, *priesterschap*, *ridderschap* worden •., zoodra ze een staat of betrekking aanduiden.

14. De woorden op *st*, van den wortel eens werkwoords gevormd, als: *borst, gunst, komst, kunst, rust, vangst, verlangst, vondst, winst*.

Vele andere op *st* zijn **mm.**, als *angst, bast, dienst, ernst, last*; inzonderheid die, in welke de uitgang tot den stam des werkwoords behoort, als: *barst, dorst, kost, lust, oogst, tast, troost, twist*.

15. De woorden op *teit*, als: *majesteit, qualiteit, quantiteit, rariteit, securiteit, soliditeit, universiteit*.

16. De woorden op *theek*, als: *apothek, bibliotheek, hypotheek, pinacothek*.

17. De woorden op *ts*, als: *bluts, frats, koets, muts, rots, scherts, schets, spits*.

Uitgezonderd: *flits, kreits, toets, trots (mm.); erts, kwarts, sits (o)*.

Spits is **o**. in de uitdrukking *het spits afbijten*.

18. De woorden met den bastaarduitgang *uit*, als: *affuit, beschuit, kajuit*.

Uitgezonderd: *kornuit (mm)*.

19. De woorden met den bastaarduitgang *uur*, als: *figuur* (beeld), *kwetsuur, natuur*.

Uitgezonderd: *avontuur, figuur* (gestalte), *postuur (o)*

20. De woorden op *uw*, als: *peluw, schaduw, verf*, (oudtijds *varuw*), *zenuw, zwaluw*.

Uitgezonderd: *baljuw*.

Onzijdig zijn:

1. De woorden, gevormd door samenstelling van den stam eens werkwoords met *be, ge, ont, ver* en het onscheidbare *mis, onder* en *over*, als: *begrip, gevoel, ontzag, verblijf, misbruik, onderzoek, overleg, overval* (toeval).

Uitgezonderd: *ontvang* en *verkoop (mm)*.

Overval is **mm.**, als het *aanval* beteekent.

2. De infinitieven en andere rededeelen, die oneigenlijk als zelfstandige naamwoorden gebezigd worden, gelijk *het leven, het goede, het wit, het ik, het hoe, het vaarwel.*

Hetzelfde geldt van zelfstandig gebruikte gezegden, als: *het »wien Neerlands bloed«*; het bekende *»wie niet hooren wil, moet voelen.«*

3. De woorden met den bastaarduitgang *aal*, als: *arsenaal, cabaal, journaal, kanaal, memoriaal, pedaal, schandaal, spinaal.*

Uitgezonderd: *bokaal, liniaal, moraal, sandaal, spiraal (v.)*, en de namen van manlijke personen, als: *admiraal, generaal, korporaal (m.).*

Koraal is als *koorzanger m.*; als *voorwerp v.*; als *stof o.*

4. De woorden met den bastaarduitgang *aat*, als: *consulaat, formaat, karaat, klimaat, legaat (erfenis), mandaat, quadraat, tractaat.*

Uitgezonderd: *dukaat, muskaat, passaat, travaat (m.),* en de namen van manlijke personen of overheden, als *legaat, magistraat, prelaat, senaat (m.).*

Granaat is als *steen* en als *boom m.*; als *vrucht* en als *bom v.*; als *stof o.* *Notemuskaat* is *v.* als *vrucht*, als *stof o.*

5. De woorden op *dom*, die een gebied, eene verzameling of eene godsdienstige gezindte aanduiden, als: *eigendom (de bezitting), heiligdom, hertogdom, vorstendom; menschdom, priesterdom, schependom; christendom, jodendom, heidendom, lutherdom, pausdom.*

6. De woorden met den bastaarduitgang *eel*, als: *bekeneel, bureel, gareel, gatenplateel, graveel, juweel, kaneel, kasteel, penseel, tooneel.*

Uitgezonderd: *barbeel, kaneel, kanteel, karbeel, korbeel, makreel (m.); filomeel, kandeel, karveel (v.).*

7. De woorden met den bastaarduitgang *ent*, als: *amendement, cement, element, instrument, perkement, repent, serpent, talent.*

Uitgezonderd: *krent*, *tangent* (klavierpennetje) **v.** en de manlijke persoonsnamen *cliënt*, *docent*, *president*, enz. (**m.**).

8. Vele woorden met den bastaarduitgang *et*, als: *banket*, *genet*, *helmet*, *kabinet*, *karpet*, *klinket*, *lancet*, *musket*, *pakket*, *quartet*, *raket*, *servet*, *vignet*.

Vele andere zijn **v.**, als: *baret*, *cabriolet*, *floret*, *kadet*, *langet*, *marionet*, *menuet*, *omelet*, *pagadet*, *savonet*; *palet* is als *schilderswerktuig* **o.**, als *kaatstuig* **v.**; *kornet* is als *muts* en als *hoorn* **v.**, als *vaundrig* **m.**; *cadet* is **m.**

9. De verkleinwoorden op *je*, *ken* en *lijn*, als: *boompje*, *jongskens*, *maagdelijn*.

10. De woorden met den bastaarduitgang *oen*, als: *amfoen*, *blazoen*, *festoen*, *galjoen*, *garnizoen*, *katoen*, *latoen*, *legioen*, *paviljoen*, *rantsoen*, *seizoen*, *vermiljoen*.

Uitgezonderd: *dubloen*, *harpoen* (**m.**), *kaproen*, *klaroen*, *pardoen* (**v.**).

11. De woorden met den bastaarduitgang *ool*, als: *kamizool*, *kapitool*, *parool*, *riool*.

Uitgezonderd: *viool* (**v.**).

Pistool is als *schietsgeweer* **v.** en **o.**; als *munten* **v.**

12. De woorden met den bastaarduitgang *oor*, als: *termoor*, *kantoor*, *komfoor*, *kwispedor*, *lavor*, *teljoor*, *trezoor*.

Uitgezonderd: *pitoor* (**m.**) en de manlijke persoonsnamen op *oor*, als: *majoer*, *stukadoor* (**m.**).

Kastoor is als *stof* **o.**, als *hoed* **m.**

13. De woorden op *schap*, die eene waardigheid of een gebied aanduiden, als: *burgemeesterschap*, *koningschap*, *graafschap*, *hoogheemraadschap*, *waterschap*.

Graafschap is **v.** in de uitdrukking: *de Graafschap Zutphen*.

14. De woorden op *sel*, als: *aanhangsel*, *baksel*, *be-*

letsel, *mengsel*, *overblijfsel*, *schepsel*, *schoeisel*, *verzinsel*, *verglaaassel*, *zaagsel*.

Uitgezonderd: *bussel*, *oksel* (m.), *stijfsel* (v.).

15. De verzamelwoorden op *te*, die met *ge* beginnen, als: *geboomte*, *geboefte*, *gedarmte*, *gesteente*, *gesterntte*.

16. De woorden met den bastaarduitgang *uut*, als: *instituut*, *saluut*, *statuut*.

Uitgezonderd: *minuut* (v.) en *recruut* (m).

GESLACHT DER SAMENGESTELDE WOORDEN.

In de samengestelde zelfstandige naamwoorden richt zich het geslacht naar het laatste lid der samenstelling, wanneer dit zijne gewone beteekenis behoudt, als: *zeeman* (m.), *koopvrouw* (v.), *huisduif* (v.), *duivenhok* (o.), *wurwerk* (o.), *livreiknecht* (m.), *eereprijs* (m.), *tijdverdrijf* (o.), *huisraad*, d. i. *huisgeraad* (o.).

Uitgezonderd: *kerkhof*, hetwelk o. is, ofschoon *hof* zijne gewone beteekenis van *tuin* of *open plaats* behoudt.

In die weinige substantieven, welker laatste lid geen zelfstandig naamwoord is, wordt het geslacht door de beteekenis der samenstelling bepaald, als: *deugniet*, *doeniet*, *leergraag*, die **gemeenslachtig** zijn.

Verliest het laatste lid door de samenstelling zijne gewone beteekenis, dan richt zich het geslacht naar de beteekenis van het geheel, als: *hutsplot* (v. als spijs), *negen-oog* (v. als bloedzweer), *roodvonk* (v. als ziekte), *tijdstip* (o.), *vierkant* (o.), en de persoonsnamen: *booswicht*, *brekebeen*, *brekespel*, *galgebok*, *langtong*, *ondeugd*, *steiloor*, *voorspraak*, *woelwater*, *zotskop*, die **gemeenslachtig** zijn.

Maankop is als zaadhuis van de papaver m., als plant, v., als slaapmiddel o. *Slangenwortel* en *wolfsklauw* zijn v. als planten. *Oogenblik* is slechts in deftigen stijl m., meestal o.

GEMEENSLACHTIGE, MEERSLACHTIGE EN ZELFSLACHTIGE WOORDEN.

Gemeenslachtig zijn :

De namen van menschen en dieren, die hun geslacht veranderen, naardat zij mánlijke of vrouwelijke wezens aanduiden, als: *erfgenaam, gade, getuige, kameraad, maag, verwant, wees.*

Hiertoe behooren de woorden op *ling* en *genoot*, als: *dorpeling, drenkeling, hokkeling, leerling, lieveling, vreemdeling, deelgenoot, echtgenoot, lotgenoot, tochtgenoot.*

Uitgezonderd: die slechts op ééne kunne toepasselijk zijn, als *jongeling, kamerling, ouderling.*

Men voegt soms ter aanduiding van vrouwelijke wezens eene toonlooze *e* achter den uitgang, als: *leerlinge, echtgenote, weeze.* — *Bode* is alleen in deftigen stijl en in de samenstellingen gemeenslachtig, als: *dienstbode, hemelbode, voorbode.* *Postbode* is **m.** Het **v.** van *bode* is *bodin* of *bodes.*

Meerslachtig zijn :

Die woorden, welke hun geslacht naar gelang der opvatting wijzigen. Hiertoe behooren :

1. De woorden, die als voorwerpsnamen en als stofnamen gebezigd worden. In het eerste geval zijn zij **m.** of **v.**, in het andere **o.**, als: *diamant (m. en o.), schildpad (v. en o.).*

2. De woorden, die als voorwerpsnamen en als verzamelende stofnamen gebezigd worden. In het eerste geval zijn zij **m.**, in het andere **v.**, als: *visch, aal, paling, turf.*

3. De woorden, die de vruchten en de vruchtboomen aanduiden. In het eerste geval zijn zij **v.**, in het tweede **m.**, als: *abrikoos, peer, perzik.*

4. Enkele woorden, die eigenlijk en overdrachtelijk met onderscheiden beteekenis voorkomen, als: *bloed (o. en m.),*

ondeugd (v. en m.), *tamboer* (v. en m), *viool* (v. en m.),
pekel (v. en o.), *sneeuw* (v. en o.).

Zelfslachtig zijn:

De namen van dieren, die hetzelfde geslacht behouden, hetzij ze mannetjes of wijfjes aanduiden, als: *kameel* (m.), *olifant* (m.), *sperwer* (m.), *adder* (v.), *hagedis* (v.), *muis* (v.), *rat* (v.), *slang* (v.), *fret* (o.).

Ook de onzijdige, die de geheele diersoort aanduiden, terwijl het mannetje en het wijfje bijzondere namen dragen, kunnen daartoe gebracht worden, als: *hert*, *konijn*, *paard*.

REGELS VOOR DE SPELLING.

KLINKERS EN TWEELANKEN.

I. De *aa* en *uu*.

1. De heldere *a* en *u* worden verdubbeld in gesloten lettergrepen: *aas*, *kaas*, *uur*, *vuur*.

Het meervoud van de gewone Nederlandsche woorden op *a* eindigt op *aas*, als: *eegaas*, *raas*, *vlaas*.

Vreemde woorden en eigennamen op *a* (evenzeer als degene, die op een anderen klinker uitgaan) vormen het meervoud op *'s*, als: *mama's*, *papa's*, *thema's*, *zebra's*, *Maria's*, *canapé's*, *Hebe's*, *Machiavelli's*, *echo's*, *schako's*, *Otto's*.

Bij de vreemde woorden, op de toonlooze *e* uitgaande, bezigt men de apostrophe niet, als in *dames*, *hortoges*, *machines*, *secretaires*, *Hermines*.

2. De heldere *a* en *u* worden niet verdubbeld in open lettergrepen: *aren*, *paren*, *uren*, *muren*.

De *a* wordt niet verdubbeld in den tweeklank *au*, die nooit tot *aa* wordt verlengd, behalve in het klanknabootsende *miaauw*, *miaauwen*. Men schrijft dus: *blauw*, *dauw*, *rauw* enz.

De heldere *u* wordt niet verdubbeld voor de *w*, als in *baljuw*, *peluw*, *schaduw*.

Onderscheid *au* van *ou*, vooral in bijna gelijkkluidende woorden als: *blauwen* (verwen) en *blouwen* (slaan), *dauw* en *douw* (stoot), *gauw* (snel) en *gouw* (landstreek), *rauw* en *rouw*, *kauw* (vogel) en *kouw* (kooi).

II. De heldere *e*.

De heldere *e* wordt in open lettergrepen *enkel* of *dubbel* geschreven. In het eerste geval heet zij de *zachte heldere e*, in het tweede geval de *scherpe heldere e*.

De heldere *e* is *zacht*:

1. In de sterke werkwoorden, als: *breken*, *gebeden* (van *bidden*), *bleken* (van *blijken*), (*ver*) *helen*, *weten*, *weren*, *zweren*.
Uitgezonderd: *hèten*.

De regel geldt ook voor: *kleven*, *kneden*, *sneven*, *stenen*, *teren*, die oudtijds sterk waren.

2. In woorden, van sterke werkwoorden afgeleid, als: *beweging*, *hevel* (v. *heffen*), *knepen* (v. *knijpen*), *leger* (v. *liggen*), *meter*, *schedel* (v. *scheiden*), *schepen* (v. *scheppen*), *schrede* (v. *schrijden*), *trede*.

Uitgezonderd: enkele woorden, afgeleid van sterke werkwoorden met de *ij*, als *deegen* (meerv. van *deeg*, v. *dijgen*), *zweemen* (v. *zwijmen*).

3. In den meervoudsuitgang *heden*, als: *grootheden*, *waarheden*.

4. In woorden van vreemden oorsprong en in de verbogen bastaardwoorden op *eet*, als: *beten* (v. *beet* = *wortel*), *keten*, *leperd*, *neger*, *peterselie*; *complete*, *concreter*, *kometen*, *planeten*, *profeten*.

Uitgezonderd: *leeken* (meervoud v. *leek*) en *thee*.

5. In de woorden, welker *e* in de verwante vormen, of in een tongval afwisselt met de onvolkomen *e*, of met de *a*, *i*, *eu*, als: *spelen* — *spel*, *venen* — *ven*, *verdedigen* — *verdadigen*; *degen* — *dagge*, *smeden* — *smid*, *streven* — *strïbbelen*, *sneven* — *sneuwelen*, *stenen* — *steunen*.

6. In woorden, welker *e* in het Hoogduitsch met eene onvolkomen *e*, eene *a*, *i* of *ie*, in het Engelsch met eene *a* of *i*, in het Friesch met eene onvolkomen *e*, *a* of *i* afwisselt, als: *netel* — *nessel*, *menig* — *mancher*; *hemel* — *himmel*, *zege* — *sieg*; *ezel* — *ass*, *lever* — *liver*; *ketel* — *tsjettel*, *smeren* — *smarrn*, *lenig* — *linig*.

Uitgezonderd: *heer* (Hd. *herr*), *scheeve* (Hd. *schief*), *begeeren* (Hd. *begieren*), *leeren* (Hd. *lernen*), *regeeren* (Hd. *regieren*).

De heldere *e* is scherp:

1. In samengetrokken lettergrepen, als: *eega*, *gedwee*, *kweelen*, *leelijk*, *preeken*, *zweelen*.

2. In de eenlettergrepige woorden op *e*, als: *kwee*, *ree*, *vee*, *wee*, *zee*; en in samenstelling: *deel*(moedig), *ee*(gade), (*hoez*)*ee*.

Uitgezonderd: *hé*.

3. In de bastaarduitgangen *eelen*, *eeeren*, *eesche* en *eezen*, als: *juweelen*, *stoffeeeren*, *Chineesche*, *Portugeezen*.

4. In de woorden, welker *e* in de verwante vormen afwisselt met *ei*, als: *breede* — *verbreiden*; *kweeken* — *kweiken*; *gereede*, *alreede* — *bereiden*; *teezen* — *teisteren*.

5. In de woorden, welker *e* in het Hoogduitsch met *ai* of *ei*, in het Engelsch met *o* of *oa* afwisselt, als: *leeken* — *laien*, *deelen* — *theilen*, *beenen* — *bone*, *reede* — *road*.

Let op de schrijfwijz van: *beweren*, *deemoedig*, *deesem*, *deren*, *doepen*, *eega*, *gele*, *hepen* (hakmessen), *ontberen*, *regeeren*, *verkeeren*, *verteren*.

Onderscheid: *beren* (verscheurende dieren, muurstutten, heiblokken) en *beeren* (varkens, waterkeeringen); *ter dege*, *degen* (wapen) en *deegen* (mv. van deeg); *delen* (planken, dorschvloeren) en *deelen* (gedeelten); *gene* (voornw.) en *geene* (telw.); *generen* (onderhouden) en *geneeren* (Fr. *gêner*); *helen* (verbergen) en *heelen* (genezen); *keren* (vegen) en *keeren* (wenden); *kweken* (babbelen) en *kweeken* (opfokken); *leken* (vloeien) en *leeken* (mw. van leek); *lenen* (leunen) en *leenen*

(ter leen geven); *neten* (luizeneieren) en *neeten* (klinknageltjes); *rede* (zielsvermogen, redevoering), *reden* (oorzaak) en *reede* (voor schepen); *slepen* (intransitief ww.) en *sleeppen* (transitief ww.); *stenen* (steunen) en *steen* (mv. van steen); *vegen* (schoonmaken) en *veege* (mv. van veeg); *veren* (overtochten) en *veeren* (mv. v. veder); *verwoeren* (verdedigen) en *verweeren* (bederven); *weken* (mv. van week) en *weeken* (zacht maken); *wezen* (zijn) en *weezen* (mv. van wees).

Schrijf op dezelfde wijs: *deken* (overste) en *deken* (dek); *heeten* (noemen, genoemd worden) en *heeten* (heet maken); *kelen* (kleuren in de bouw- en wapenkunde) en *kelen* (lichaamsdeelen); *keten* (ketting) en *keten* (mv. van keet); *leeren* (werksw.), *leeren* (adj.) en *leeren* (mv. van leer = ladder); *mee* (drank, meekrap) en *mee* (bijwoord); *meren* (een schip vastleggen) en *meren* (mv. van meer = waterplas); *stegen* (mv. van steeg) en *stegen* (werksw.); *teren* (kwijnen) en *teren* (met teer bestrijken); *weder* (zelfst. nw.) en *weder* (bijw.); *zegen* (vischnet) en *zegen* (heilbede).

III. De heldere o.

De heldere *o* wordt in open lettergrepen enkel of dubbel geschreven. In het eerste geval heet zij de *zachte heldere o*, in het tweede geval de *scherpe heldere o*.

De heldere *o* is zacht:

1. In de sterke werkwoorden, als: (*zij*) *schoten*, *snoten*, *zogen*; *gelogen*, *genoten*, *gestoken*.

Uitgezonderd: *loopen* en *stooten*.

2. In woorden, van sterke werkwoorden afgeleid, als: *bode*, *holen*, *onverdroten*, *stoken* en *stoker* (v. steken), *sloten* (enk. slot, v. sluiten).

Uitgezonderd: de woorden afgeleid van *loopen* en *stooten*, als *looper* en *stooter*; en sommige van de sterke werkwoorden met *ij*, *ie* en *ui* afkomstig, als: *knoopen* (meerv. van *knoop* en infinitief, v. *knijpen*), *sloopen* (v. slijpen), *strooken* (v. strijken), *loochenen* (v. liegen), *slooten* (enk. sloot v. sluiten), *zoogen* (v. zuigen).

3. In woorden van vreemden oorsprong, en in de bastaardwoorden op *noom*, *oof*, *oog* en *oop*, als: *horloge*, *ko-*

nijn, kroten, mode, tonen (in de muziek), *toren, tronen; astronomen, oeconomen, theologen, philologen, telescopen, heliotropen, misanthropen.*

Uitgezonderd: de vreemde woorden, die in het oorspronkelijke *au* hebben.

4. In woorden, welker *o* in de verwante vormen afwisselt met de onvolkomene *o* of met *eu*, als: *blozen, blos, koken — kok, loven — lof, lozen* (ledigen) — *los; mogen — mocht; joken — jeuken, logen — leugen, sproken — spreuken.*

Uitgezonderd: *dooven — dof, koopen — kocht, loover — lof, looze — los.*

Bij de vergelijking van de *o* en *eu* raadplege men alleen de schrijftaal en den Hollandschen tongval.

5. In woorden, welker *o* in het Hoogduitsch eene onvolkomen *o* of *ö*, eene *u*, of *ü*, en in het Engelsch eene *o* naast zich heeft, als: *koren — korn, olie — öl, koper — kupfer, over — über; bodem — bottom, vogel — fowl.*

De heldere *o* is scherp:

1. In samengetrokken lettergrepen, als: *bloo — bloode, oolijk — oodelijk, zoo — zode.*

2. In de eenlettergrepige woorden op *o*, als *stroo, vlooo, vroom(lijk), zoo.*

Uitgezonderd: *ho.*

3. In de uitgangen *loos* en *genoot*, als: *goddeloozen, doellooze, nutteloozer, tochtgenooten.*

4. In woorden, welker *o* in het Latijn en Fransch met *au*, in het Hoogduitsch met *au, äu* of *eu*, in het Engelsch en Friesch met *ea* afwisselt, als: *boozen — Lat. bauziare; koozen — causer; gelooven — glauben; loochenen — läugnen; toogen — zeugen; hooren — Eng. hear; roode — Friesch read.*

Let op de schrijfwijz van: *droge, drogen, hoonen, kleinoodiën, klooten, knoopen* (werkw. en subst.), *koonen, kronen, loover, poken, poozen, poover, vroolijk.*

Onderscheid: *doren* (plant) en *dooren* (mv. van door = doeder); *horen* (= hoorn) en *hooren* (ww.); *hopen* (werksw.) en *hoopen* (mv. van hoop); *hozen* (kousen) en *hoozen* (luchtverschijnselen); *kloven* (mv. van kloof en verl. tijd van kluiven) en *klooven* (doen splijten); *kolen* (brandstof) en *koolen* (gewas); *kozen* (verl. tijd van kiezen) en *koozen* (kouten); *logen* (leugen en verl. tijd van liegen) en *loogen* (mv. van loog); *lozen* (werksw. lossen) en *loozen* (enk. van loos); *moren* (stoff. adj.) en *mooren* (mv. van moor); *poten* (werksw.) en *pooten* (mv. van poot); *roven* (korsten op eene wond) en *rooven* (mv. van roof en werksw.); *shoten* (mv. van schot en verl. tijd van schieten) en *schooten* (mv. van schoot); *schoven* (verl. tijd van schuiven) en *schooven* (mv. van schoof); *sloten* (mv. van slot) en *slooten* (mv. van sloot); *tonen* (in de muziek) en *toonon* (werksw. aanwijzen); *tronen* (mv. van troon) en *troonen* (werksw. lokken); *zogen* (verl. tijd van zuigen) en *zoogen* (laten zuigen).

Schrijf op dezelfde wijs: *bogen* (verl. tijd van buigen), *bogen* (mv. van boog) en *bogen* (roemen); *boonen* (werksw.); *goten* (verl. tijd van gieten) en *goten* (meerv. van goot); *koren* (graan) en *koren* (mv. van koor); *looden* (mv. van lood en bijv. nw.) en *looden* (peilen); *loten* (mv. van lot) en *loten* (mv. van loot); *noten* (vruchten), *noten* (in de muziek) en *noten* (aanteekeningen); *scholen* (mv. van school) en *scholen* (werksw.); *sloopen* (werksw.) en *sloopen* (mv. van sloop); *sporen* (werksw.) en *sporen* (mv. van spoor); *stoven* (werksw.) en *stoven* (meerv. van stoof); *voren* (visch) en *voren* (mv. van voor).

De *oi* behoort in *oir* (erfgenaam).

IV. De tweeklanken *ij* en *ei*:

De *ij* wordt geschreven:

1. In alle sterke werkwoorden, waarin de klank dezer letter wordt gehoord, als: *bijten*, *lijden*, *stijven*.

Uitgezonderd: *scheiden*.

2. In den uitgang *lijk*, als: *heerlijk*, *vriendelijk*, *waarlijk*.

3. In de woorden, die op dezen klank uitgaan, wanneer hij aan het Fransche *ie* beantwoordt, als: *bakkerij*, *galerij*, *malvezij*, *sacristij*, *voogdij*.

Uitgezonderd: *akelei* (Fr. ancolie).

4. In den bastaarduitgang *ijs*, als: *matrijs*, *paradijs*, *patrijs*.

Uitgezonderd: *paleis*.

5. In de woorden, welke in het Latijn met *i* en *e*, in het Fransch, Engelsch en Friesch met *i* geschreven worden, als: *krijt—creta*; *lijm—limus*; *pijl—pilum*; *prijs—prix*; *wijf—wife*; *twijfel—Friesch twivel*.

6. In de woorden, die in sommige gewesten met de heldere *i* worden uitgesproken, als: *ijselijk—iselijk*; *rijm—riim*; *zijl (sluis)—ziil*.

Men lette hier vooral op het Groningsch, het Geldersch en het Overijselsch dialect.

De *ei* wordt geschreven :

1. In de achtervoegsels *heid*, *lei* en *teit*, als: *goedheid*, *allerlei*, *sociëteit*.

2. In woorden, waarin de klank uit *ag*, *aj* of *eg* ontstaan is, als: *heining—hagening*, *meier—major*, *meid—maagd*, *keilen—kegelen*, *teil—tegel*.

3. In woorden, waarin de klank ontstaan is uit de *e*, gevolgd door eene *n*, als: *einde—ende*, *peinzen—penzen*.

4. In woorden, die in het Fransch met *ai*, *ei*, *oi*, *é*, *ée* of *eau*, in het Latijn met *ae* of *aj* geschreven worden, als: *feilen—faillir*, *fontein—fontaine*, *mei—mai*, *balein—baleine*, *prei—poireau* en *proie*, *pastei—pdté*, *livrei—livrée*, *schalmei—chalumeau*; *keizer—caesar*, *meier—major*.

5. In woorden, waarin de uitgang *ei* aan het Fransche *ée* beantwoordt, als: *galei*, *hamei*, *karwei* (werk), *klappei*, *lakei*, *palei*, *rammeien*, *schalmei*, *scharlei*.

Let op de schrijfwijz van: *beitel*, *malvezij*, *sacristij*, *sacristein*.

Onderscheid: *bij* (voorz. en insect) en *bei* (bes); *blij* (vroolijk) en *blei* (visch); *fijt* (gezwel) en *feit* (gebeurtenis); *gijl* (bier) en *geil* (adj.); *hij* (voornw.) en *hei* (vlakke, werk-

tuig, uitroep); *ijk* (merkteeken) en *eik* (boom); *karwij* (zaad) en *karwei* (werk); *lij* (scheepsterm) en *lei* (steen); *lijden* (duldend) en *leiden* (voeren); *nijgen* (buigen) en *neigen* (overhellen); *rij* (reeks) en *rei* (koor); *rijken* (mv. van rijk) en *reiken* (werksw.); *rijs* (scheut) en *reis* (tocht); *rijzen* (stijgen) en *reizen* (een tocht doen); *stijl* (schrijfwijz, paal) en *steil* (bijv. nw.); *vijl* (werktuig) en *veil* (te koop); *vijlen* (met de vijl werken) en *veilen* (te koop bieden); *vlijen* (voegen) en *vleien* (prijzen); *wij* (voornw.) en *wei* (hui, veld); *wijden* (ordenen) en *weiden* (doen gaan); *zijl* (sluis) en *zeil* (aan het schip).

Schrijf op dezelfde wijs: *beiden* (twee) en *beiden* (toeven); *dijen* (werksw.) en *dijen* (mv. van dij); *krijt* (kring) en *krijt* (aarde); *lijn* (streep), *lijn* (touw) en *lijn* (vlas); *mijn* (vnw.) en *mijn* (groeve); *prei* (ui) en *prei* (aas); *rijm* (dichtklank) en *rijm* (rijp); *rijp* (bijv. nvl.) en *rijp* (rijm); *wijs* (manier) en *wijs* (verstandig); *zijde* (kant) en *zijde* (stof); *zijn* (voornm.) en *zijn* (werksw.).

De *ei* behoort ook in *heir* (leger).

V. De heldere *i* en *ie*:

De heldere *i* wordt verlengd tot *ie*, wanneer de klank lang of gerekt is.

Men schrijft de *ie*:

1. In het midden der woorden, waarin deze klank gehoord wordt, als: *hier*, *lied*, *dienen*, *kiezen*.

Uitgezonderd: de vreemde woorden, als *kilo*, *liter*, *minuut*, *piramide*.

2. Op het einde der woorden, die op dezen klank uitgaan, als: *drie*, *koffie*, *poëzie*, *symphonie*, *subsidie*.

Uitgezonderd: de namen der maanden *Januari*, *Februari*, *Juni* en *Juli*.

Onderscheid: *kopie* (naboetsing) en *kopij* (handschrift voor de pers.). *Tirannie* en *tirannij* zijn beide in gebruik. —

Dichters verwisselen dikwijls de *ie* van den uitgang met *ij* wanneer het rijm het eischt.

3. In het meervoud van de woorden op *ie*, die den klemtoon op de laatste lettergreep des enkelvouds hebben, als: *knieën*, *genieën* (vernuften) *melodieën*, *reliquieën*, *spieën*.

4. In het enkelvoud en meervoud van de woorden op *ief*, *iek* en *iet*, als: *motief*, *substantieven*, *koliek*, *fabrieken*, *musket*, *parasieten*.

De heldere *i* wordt *niet* verlengd in toonlooze lettergrepen.

Men schrijft de heldere *i*:

1. Wanneer de lettergreep den toon verliest, als: *monniken*, *kieviten*.

2. In het meervoud op *n* van de woorden op *ie*, die den klemtoon op eene voorafgaande lettergreep hebben, als: *baliën*, *evangeliën*, *liniën*, *traliën*.

Vormen deze woorden het meervoud op *s*, dan behouden ze de *ie*, als *kamperfoelies*, *merries*. *Genius* (geleigeest) vormt mv. *geniën*.

3. In het achtervoegsel *isch*, als: *afgodisch*, *apostolisch*, *historisch*.

4. Wanneer de klemtoon van de achtervoegsels *ief*, *iek* en *iet* op eene volgende lettergreep overgaat, als: *motiveeren*, *fabrikant*, *republikein*, *Jezuitisme*.

Behouden genoemde achtervoegsels ondanks de aanhechting van eene nieuwe lettergreep den klemtoon, dan blijft de *ie*, als in: *Israëlietisch*, *Jezuietisch*.

VI. De toonlooze klinkers.

De *e*, *i*, *ij* en *u* kunnen toonloos zijn.

De *e* kan toonloos zijn voor onderscheidene medeklinkers, als: *dadel*, *asem*, *degen*, *vader*, *wammes*, *lemmet*.

Schrijf: *Zaterdag*.

De *i* kan toonloos zijn voor de keelletters *g*, *k*, *ng*, *nk*, als: *zondig*, *havik*, *paling*, *koninkje*.

De *ij* is toonloos in de uitgangen *lijk* en *lijks*, als: *hachelijk*, *grootelijks*.

De *u* is toonloos voor de *m* in plaatsnamen op *um*, als: *Dokkum*, *Gorkumer*.

De toonlooze *e* wordt ingelascht :

Overal waar de uitspraak haar doet hooren, als in: *ontvangen*, *gebeurtenis*, *mannetje*, *jongetje*, *kindeken*, en gewoonlijk voor de achtervoegsels *lijk*, *ling* en *loos*, als: *vriendelijk*, *hovel**ing*, *belangeloos*.

De toonlooze *e* wordt voor *lijk*, *ling* en *loos* weggelaten :

1. Na een klinker of tweeklank, als: *schielijk*, *tweeling*, *weergaloos*, *ellendeling*.

Daarentegen: *vrijelijk*.

2. Na eene toonlooze lettergreep, als: *aterling*, *koninklijk*, *bodemloos*.

3. Na de *l* en *r* en na de *n*, voorafgegaan van een helderen klinker of tweeklank, als: *billijk*, *gevoelloos*, *huurling*, *eerlijk*, *doenlijk*, *toonloos*.

Willeloos komt van *wille*; *willoos* is niet in gebruik.

4. Na eene scherpe *g*, als: *draaglijk*, *genoeglijk*, *gevoeglijk*, *gezeglijk*, *hezuglijk*, *hooglijk*, *ontzaglijk*, *ooglijk*.

Daarentegen volgt na de zachte *g* de *e*: *dagelijks*, *degelijk*, *hertogelijk*, *mogelijk*, *ruggelings*.

De toonlooze *e* wordt voor *lijk*, *ling* en *loos* naar willekeur ingelascht en weggelaten :

1. Na de *n*, voorafgegaan door een onvolkomen klinker, als: *mannelijk* en *manlijk*, *beminnelijk* en *beminlijk*, *kennelijk* en *kenlijk*, *zinnelijk* en *zinlijk*, *banneling* en *banling* (nevens *balling*).

Onderscheid: *zinloos* (zonder zin) en *zinneloos* (zonder verstand).

2. Na de onechte *f* en *s*, als *grafelijk* en *graaflijk*, *vergefelijk* en *vergeeflijk*, *ijselijk* en *ijslijk*, *verkiezelijk* en *verkiestelijk*.

Daarentegen na de echte *f* en *s*: *straffeloos*, *pauselijk*.

3. Na *nk*, ontstaan, uit *ng*, als: *gevankelijk* en *gevanklijk*, *oorspronkelijk* en *oorspronklik*.

Van *koninklijk* bestaat slechts één vorm.

4. Na den tweeklank *oei* in: *moeielijk* en *moeilijk*, *verfoeielijk* en *verfoeilijk*.

MEDEKLINKERS.

Men schrijft de medeklinkers volgens de uitspraak, maar let tevens op de afleiding der woorden, de gelijkvormigheid en de welluidendheid. In de onverbogen vormen bezigt men meestal dezelfde medeklinkers als sluitletters, die in de verbogen vormen gehoord worden. Zoo zien wij uit het mv. *kwabben*, dat het enk. *kwab*, uit het meerv. *handen*, dat het enk. *hand* moet zijn. In de onverbuigbare vormen worden liefst de scherpe letters gebezigd, als: *doch*, *met*, *sinds*. De volgende bijzonderheden verdienen verder de aandacht.

I. Lipletters (*b*, *p*, *v*, *f*).

De *b* wordt voor de *t* geschreven, wanneer zij eene stamletter is, als: *hebt*, *krabt*, *tobt*, en in: *abt*, *ambt*.

De *b* wordt *niet* geschreven in *hemd*.

De *p* wordt geschreven in *bekept*.

De *f* wordt geschreven:

1. Als sluitletter in de woorden, die bij de buiging *v* hebben, als: *doof*, *sterf*.

De *v* kan geen sluitletter zijn.

2. Voor de *s*, *sch* en *t*, als: *vergeefs* van *vergeven*, *hoofsch* van *hove*, *draaft* van *draven*.

3. in *Fries*, *Friesland*, *fonkelen*, wanneer dit werkwoord overdrachtelijk gebezigd wordt, als: *het fonkelen der oogen*, *fonkelnieuw*.

De *v* wordt geschreven:

1. Bij buiging van de woorden op *f* na een helderen klinker of tweeklank, en na *l* en *r*, als *stoof* — *stoven*, *lief* — *lieven*, *kalf* — *kalveren*, *erf* — *erven*.

Dief wordt *dievegge*.

2. Na de *f* in: *jufvrouw*.

3. In *veertig*, *vijftig*, *ontvangen*, *ontvonken*, *vriezen*, *vonkelen*, wanneer dit werkwoord eigenlijk gebezigd wordt.
Daarentegen: *ontfermen*.

II. Tandletters (*a*, *t*, *th*).

De *a* wordt geschreven :

1. In de woorden op *aard* en *erd*, als: *lafaard*, *lieverd*, *mostaard* en *mosterd*.
2. In *admiraal*, *iemand*, *niemand*.
3. In *kruid* (gewas) en zijne samenstellingen *moeskruid*, *nieskruid*, *onkruid*, *wormkruid*.

De *t* wordt geschreven :

1. Voor de *s*, als: *bluts*, *knots*, *koorts*, *mits*, *ritselen*, *scherts*, *spiets* (ook *spies*).

Uitgezonderd:

- a. in den 2den naamval van de woorden op *d*, als: *Gods*, *blootshoofds*;
- b. in de bijv. naamwoorden en bijwoorden op *s* of *sch*, van woorden op *d* gevormd, als: *ginds* en *gindsch*, *steeds* en *steedsch*;
- c. in de woorden *gids*, *loods* (in beide beteekenissen), *smidse*.

2. In woorden, waarin de *d* tot *t* is verscherpt, als: *beeltenis*, *bint*, *gebinte*, *verbintenis*, *ontstentenis*, *rit*, *ritmeester*, *zat*.

Daarentegen: *breedte*, *gezindte*.

3. In *antwoord*, *Antwerpen*, *kerstdag*, *kerstfeest*, *kerstmis*, *litteeken*, *oetmoed*.

4. In *kruit* (poeder) en zijne samenstellingen: *buskruit*, *rattenkruit*.

De *th* wordt geschreven in woorden van vreemden oorsprong, als: *thee*, *thema*, en in *thans*, *althans*.

Daarentegen: *nogtans*.

III. Keelletters (*g*, *ch*, *h*, *k*).

De *g* wordt geschreven :

1. Voor den vervoegingsuitgang *t* in werkwoorden, wier stam op *g* eindigt, als: *draagt*, *ligt*, *zegt*.

Daarentegen: *bracht*, *placht* en *mocht*, omdat de *t* hier *geen* vervoegingsuitgang is.

2. In de zelfst. naamwoorden op *te*, gevormd van naamwoorden op *g*, als: *gebergte*, *graagte*, *hoogte*.

3. In *Aagt* (= *Agatha*) en *aagtappel*.

De *g* behoort niet in *Dinsdag*.

De *h* staat nooit aan het einde, de *ch* nooit aan het begin van Nederlandsche woorden.

Woorden, die met *ch* beginnen, zijn aan vreemde talen ontleend, als: *chaos*, *chemie*, *christen*.

De *ch* wordt geschreven :

1. Voor de *t*, wanneer deze geen vervoegingsuitgang is, als: *bocht*, *dracht*, *jicht*, *licht*, *plechtig*, *vluchten*.

Uitgezonderd: *nogtans*.

2. In plaats van twee scherpe *g*'s in het midden der woorden, als: *bochel*, *echel*, *echo*, *kuchen*, *lachen*, *lichaam*, *richel*, *rochelen*, *tichel*.

Voor eigennamen geldt dezelfde regel: *Lochem*, *Mechelen*.

3. Op het einde der onverbuigbare woorden met den *g* klank, als: *ach*, *noch* (en niet), *och*, *zich*.

Uitgezonderd: *nog* (bovendien) en *weg* (bijna).

De *k* wordt geschreven in plaats van de *g*.

1. Na de *n*, wanneer de uitspraak verandert, als: *jonkheid*, *jonkvrouw*, *koninklijk*, *koninkrijk*, *lankmoedig*, *sprinkhaan*.

2. In de verkleinwoorden op *je*, van woorden op *ing*, wanneer deze lettergreep toonloos is, als: *kettinkje*, *koninkje*, *palinkje*, *rottinkje*, *woninkje*.

Is *ing* niet toonloos, dan blijft de *g*, als: *ringetje*, *dooplingetje*.

IV. Vloeiende letters (*l*, *m*, *n*, *r*).

De *l* wordt geschreven :

1. In de samenstellingen met *midden*, als: *middel-eeuwen*, *middelevenredig*, *middelnederlandsch*, *middelpunt*, *middelstand*, *middelweg*.

Uitgezonderd: *middenboords*, *middendoor*, *middenin*, *middernacht*.

2. Voor het achtervoegsel *lijk*, in *adellijk*, *middellijk*, *onmiddellijk*.

De *l* van *ling* vervalt in *hemeling*, *heuveling*, *edeling*.

De *m* wordt geschreven :

1. Op het einde der verkleinuitgangen *ken* en *kens*, als: *jongsken*, *kindeken*, *allengskens*, *zachtkens*.

Daarentegen wordt de *n* weggelaten in de verkleinuitgangen *je* en *jes*, als: *huisje*, *tandje*, *eventjes*, *zoetjes*.

2. In *allerwegen* en *bezijden*.

3. In *honing* en zijne samenstellingen. Men schrijft echter ook *konig*.

De *n* wordt *niet* geschreven :

1. Op het einde van de verkleinuitgangen *je* en *jes*, als: *huisje*, *tandje*, *eventjes*, *zoetjes*,

2. Op het einde van den uitgang *halve* in samenstellingen als *behalve*, *derhalve*, *mijnenthalve*, *weshalve*.

V. Sisaletters (*s*, *sch*, *z*).

De *s* wordt geschreven :

1. Als sluitletter in de woorden, die in de buiging *z* hebben, als: *aas*, *reis*.

De *z* kan geen sluitletter zijn.

2. Voor de *z* in de bijwoorden op *zins*, als: *alleszins*, *eenigszins*, *geenszins*, *veelszins*.

3. In *samen* en in de samenstellingen, waarin *samen* voorop gaat, als: *samenkomst*, *samenzwering*.

4. In *bruisen*, *gebruis*, *gedruis*, *dos*, *dossen*, *gedost*, *los* (*lynx*), *morsen*, *was* (van de bijen).

De *s* wordt geschreven :

1. Bij buiging van de woorden op *s* na een helderen klinker of tweeklank, en na *l*, *m*, *n*, *r*, als: *dwaas* - *dwaze*, *vies* - *vieze*, *hals* - *halzen*, *gems* - *gemzen*, *bons* - *bonzen*, *laars* - *laarzen*.

Uitgezonderd: vele woorden van vreemden oorsprong, als: *dans* - *dansen*, *kous* - *kousen*, *schors* - *schorsen*, *wals* - *walsen*.

2. In *te zamen* en in de van *samen* afgeleide woorden, waarin *samen* niet voorop gaat, als: *gezamenlijk*, *verzamelen*.

3. In *Zaterdag*, *zestig*, *zeventig*.

De *sch* wordt geschreven :

1. In den aanvang der woorden, die in het Latijn *sc* hebben, als: *schabel*, *schepter*, *schorpioen*; op het einde der woorden, die in het Hoogduitsch *sch*, in het Friesch *sk* hebben, als: *mensch*, *visch*, *wasch*; in *schako*.

2. Op het einde der bijv. naamwoorden, die bij de verbuiging den sklank behouden, als: *dagelijksch*, *frisch*, *gansch*, *heesch*, *linksch*, *trotsch*, *rasch*.

Uitgezonderd: *bits*, *bluts*, *blos*, *dras*, *dwars*, *flets*, *kras*, *los*, *paars*, *ros*, *spits*, *wars*, *wis* en *gewis*.

3. Bij buiging en afleiding van de woorden op *sch*, als: *mensch* — *menschen*; *visch* — *visschig*, *vischachtig*.

Uitgezonderd: *vleesch* — *vleezen*, *vleezig*. Daarentegen: *vleesches*, *vleeschelijk*, *vleeschachtig*.

4. In *ruischen*, *geruisch*, *dorschen*, *torschen*, *vorschen*, *wasch* (schoonmaak).

VI. Halfklinkers (j en œ).

De *j* wordt niet geschreven na tweeklanken met *i*, als: *boeien*, *draaien*, *vermeien*, *vermoeienis*, *kruien*, *hooien*, *vloeiing*, *opruiging*.

De *j* wordt geschreven in vreemde woorden na de *a*, als: *bajonet*, *kajuit*, *sajet*.

De *œ* wordt geschreven in *erwt*, *murw*, *vermurwen*, maar door de *f* en *v* vervangen in: *verf*, *verven*.

DE VERDUBBELING DER MEDEKLINKERS.

I. Een medeklinker wordt in het midden van een woord verdubbeld na een onvolkomen klinker, als: *bakken*, *letten*, *spinnen*, *rosœen*.

Van de *sch* wordt alleen de *s* verdubbeld, als: *bosschen*, *musschen*, *wisschen*.

II. Een medeklinker wordt in het midden van een woord *niet* verdubbeld:

1. Na een helderen klinker of tweeklank, als in: *boomen*, *laten*, *peren*, *schuine*, *verkieselijk*, *vreeselijk*, *Pruisen*, *IJsel*.

Uitgezonderd: de verl. tijden der zwakke werkwoorden met *d* en *t*, als: *baadde*, *heette*; afgeleide woorden, als *grootte* (z. n. w.); en samengestelde, als: *bloeddorstig*, *hooggeel*.

2. Na een toonlozen klinker, als in: *engelen*, *kieviten*, *leeuweriken*, *Dokkumer*, *Gorcumer*.

Uitgezonderd: *kennissen* en *vonnissen*; het meervoud der woorden op *aris*, als: *commissarissen*, *dignitarissen*, *referendarissen*; en de *l* voor *lijk*, als: *adellijk*, *middellijk*.

3. Na een onvolkomen klinker, door twee medeklinkers gevolgd, als in: *helden, masten, kunde, ringen*.

Uitgezonderd: samenstellingen, als: *kunststuk, wachttorens*, en afgeleide woorden, als: *oppasster, waschster*.

4. Wanneer de *ch* tusschenletter is, als in: *juichen, lachen, lichaam*.

5. In den superlatief van de adjectieven op *s* en *sch*, als: *looste, wijste, frischte, malschte*; ook wanneer zij de *e* missen, als: *loost, wijst, frischt, malscht*.

DE INLASSCHING DER MEDEKLINKERS.

I. De *er* wordt ingelascht:

1. Voor *er*, wanneer eene *r* voorafgaat, als: *hoorder, klaarder, vermeerderen*.

Wanneer de *l* en *n* voorafgaan, geschiedt soms hetzelfde, als: *daalder, elders, kelder, boender, diender, muander*; maar niet altijd, als: *besteller, voller, wieler, zeiler, beloener, opziener, vertoener*; en nooit in de comparatieven, als: *kaler, holler, koener, schooner*.

2. In de meeste telwoorden, samengesteld met *lei* en *hande*, tot twintig toe, als: *vierderlei, achttienderlei*.

Uitgezonderd: *eener-, tweeër-, drieër-, achterlei* en *-hande*.

De *er* wordt niet ingelascht:

in: *doorgaans, gansch, nopens, thans, althans, volgens, wetens, willens*.

II. De *r* wordt ingelascht:

1. Voor den verkleinuitgang *je*, wanneer het grondwoord op een klinker, een tweeklank, of eene *l*, *n*, *r* en *w* eindigt, als: *maatje, eitje, naaltje, beentje, vadertje, vrouwtje*.

Hetzelfde geschiedt, wanneer de woorden op *l*, *n*, *r* uitgaande, eene toonlooze *e* aannemen: *balletje*, *zonnetje*, *snorretje*.

Na de *d* behoort geene *t* te volgen. Men schrijve: *handje*, *hondje*, *kladje*.

2. In de samenstelling van persoonlijke voornaamwoorden met *wege* en *halve*, als: *mijnentwege*, *uwenthalve*; en in *ten mijnent*, *ten uwent* enz.

De *t* wordt *niet* ingelascht:

in de woorden op *lijk*, voorafgegaan door het toonlooze *en*, als: *eigenlijk*, *gezamenlijk*, *openlijk*, *wezenlijk*. Men schrijft *namelijk*.

III. De *pp* wordt ingelascht:

Voor den verkleinuitgang *je*, na de *m*, als: *armpje*, *oompje*, *raampje*, *wormpje*.

Wordt de *m* verlengd tot *me*, dan wordt de *t* ingelascht, als: *bloemetje*, *kommetje*, *lammetje*.

IV. De *sk* wordt ingelascht:

Voor den verkleinuitgang *ken*, na de *g* en *k*, als: *tangskén*, *vlagsken*, *banksken*, *boeksken*, *hoeksken*.

SAMENGESTELDE WOORDEN.

Aaneengeschreven worden :

I. De eigenlijke samenstellingen , als : *geldbeurs*, *doofstom*, *elkander* enz.

Tot deze behooren :

1. Zelfst. naamwoorden , wier eerste lid een onverbuigbaar adjectief is , als : *gróótvader*, *hoogeschóól*, *hóógaltaar*, *kléínkind*, *nieuwjáár*, *oudejáár*, *roodekóól*, *smáldeel*, *zoetemélk*.

Buiten samenstelling veranderen klemtoon en beteekenis :
een groot vâder, *hóoge school*, *hoog áltaar*, *klein kind*, *een nieuúw jaar*, *het óude jaar*, *róóde kool*, *een smal déél*, *zoéte melk*.

2. De samengestelde telwoorden , hoofd- en ranggetallen tot *duizend* , benevens de herhalings-, verdubbel- en soortgetallen , als : *vijftien*, *zeshonderdste*, *viermaal*, *duizendvoud*, *zevendubbel*, *negentigerlei*.

Van *duizend* af schrijft men de hoofd- en ranggetallen vaneen , als : *twee duizend*, *honderd duizend*, *drie en veertig miljoen zeshonderd duizend driehonderd drie en dertig*.

3. De als substantieven gebezigde infinitieven , wier eerste lid een zelfst. naamwoord is , zelfs al wordt het werkwoord in het gebruik van het naamwoord gescheiden , als : *buikspreken*, *koordansen*, *pianospelen*, *schaatsenrijden*.

Daarentegen : *als wij piano spelen*, *schaatsen rijden* enz.

II. De oneigenlijke samenstellingen , als : *landsman*, *achtenswaardig*, *liefhebben* enz.

Hiertoe behooren :

1. De benamingen van kleuren , uit twee bijv. naamwoorden samengesteld , als : *donkerrood*, *hooggeel*, *lichtbruin*, *zwartbont*.

Gescheiden beteekenen de adjectieven iets anders, en laten zij de trappen van vergelijking toe, als: *donkerder rood*, *zeer licht bruin*.

2. De titels, beginnende met *edel*, *hoog*, *wel* en *zeer*, als: *Weledel*, *Hoogwelgeboren*, *Hooggeboren*, *Edelachtbaar*, *Grootedelachtbaar*, *Zeergeleerd*, *Hooggeleerd*, *Zeergestreng*.

3. De werkwoorden, verbonden met naamwoorden of bijwoorden, welker beteekenis gewijzigd is, of door welke die van het werkwoord verandert, als: *gadeslaan*, *huishouden*, *hoogachten*, *schadeloosstellen*, *snelschrijven*, *weldoen*.

De samenstelling heeft niet plaats, als het eerste woord eene bepaling bij zich kan nemen of in een der trappen van vergelijking kan staan, als: *acht geven*, *prijs stellen*, *fraai schrijven*, *staat maken*; ook *plaats grijpen*, evenals *plaats hebben*, *plaats nemen*, *plaats vinden*.

4. De werkwoorden, samengesteld met scheidbare en onscheidbare voorzetsels en met bijwoorden, die eene richting aanduiden, als: *aandoen*, *bijblijven*, *doordringen*, *ondergaan*, *aaneenschrijven*, *achterovervallen*, *bijeenvoegen*, *rechtuitgaan*, *voorinnemen*.

5. De voornaamwoorden *degene*, *diegene*, *hetwelk*, *dezelve*, *dezelfde*, *dezulke*.

Daarentegen worden vaneen geschreven: *een zelfde*, *mijns gelijke*, *uws gelijke*, *zijns gelijke*, enz.; en *Mijne Heeren*, ofschoon het enkelvoud *mijnheer* is.

6. De bijwoordelijke uitdrukkingen, bestaande uit twee bijwoorden, waarvan het eene zijne beteekenis gewijzigd heeft, als *veeleer*, *hoeverre*, *zoolang*, *zooals*, (verschillende van *veel eer*, *hoe ver*, *zoo lang*, *zoo als*); of uit een bijwoord en een voorzetsel, dat bijwoord geworden is, als: *bovenop*, *middenin*, *kortom*, *voluit*, en de met *af* samengestelde, als *achteraf*.

Blijft het tweede woord voorzetsel, dan wordt het van het voorgaande bijwoord gescheiden, als: *boven op den bok*, *midden in den tuin*.

7. De samenstellingen van *hier*, *daar*, *waar* met een voorzetsel, wanneer ze dienen ter omschrijving van voor-naamwoorden, als: *hieraan*, *daarvan*, *waarin*.

Daarentegen worden *ergens*, *nergens*, *overal*, in ditzelfde geval van het voorzetsel gescheiden, als: *er aan*, *ergens voor*, *nergens door*, *overal in*.

8. Voorzetsels, gevolgd van zelfst. naamwoorden, als: *onderweg*, *integendeel*; van bijv. naamwoorden, als: *voorgeod*, *voorzeker*, *opnieuw*; van voornaamwoorden, als: *vanzelf*, *vooral*, *witeen*; en van bijwoorden, als: *vanhier*, *vandaar*, wanneer er wijziging van beteekenis plaats heeft.

Geschiedt dit niet, dan schrijft men de woorden vaneen: *ik ga van hier*; *ik houd het van daar*; *ik kom voor zeker*, *voor goed*.

Uitzonderingen: *te* (*ten*, *ter*) en *bij*, worden niet met het volgend woord verbonden, als: *te gelijk*, *te loor*, *te leur*, *ten dage*, *te recht*, *ter dege*, *bij monde*, *bij besluit*, *bij ontstentenis*.

Alleen *ternauwernood*, *terstond*, *terug*, *tenzelfden*, *terzelfder*, *teverreden* en *bijgeval* worden aaneengeschreven; en de met *te* samengestelde, die op de bijwoordelijke *s* eindigen als: *tevergeefs*. — *Tehuis* of *thuis* is zelfst. naamw., *te huis* bijw.

9. De samengestelde voorzetsels: *ingevolge*, *niettegenstaande*, *rondom*, *tegenover*.

10. Samengestelde voegwoorden, waarin eenig deel zijne beteekenis verloren heeft, als: *evenals*, *ingeval*, *nadat*, *naarmate*, *tenware*, *tenzij*, *voordat*, *zooals*, *zooewel*, *daarenboven*, *dientengevolge*.

Behouden de deelen hunne beteekenis, dan scheidt men ze: *in geval van nood*, *naar mate van bekwaamheid*, *zoo - als*, *zoo - wel*. — Men schrijft: *zoodra als*, *zoolang als*. — Worden *nadat* en *voordat* versterkt door een bijwoord, dan scheidt men: *lang na dat*, *kort voor dat*.

III. De samenstellingen met achtervoegsels en verouderde vormen.

Hiertoe behooren :

1. Vele zelfst. naamwoorden op *-er*, *-ster*, *-ing*, en vele bijv. naamwoorden op *-ig* en *-sch*, van op zich zelve staande woorden gevormd, als: *kleedermaker*, *vierenzestiger*, *huishewaarster*, *teleurstelling*, *viervoetig*, *alledaagsch*, *bijderhandsch*.

Samenstellingen als *hartgrondig* en *voorradig* zijn ongeoorloofd.

2. De samengestelde bijwoorden met de adverbiale *s*, als: *bijkans*, *bijtijds*, *buitentijds*, *desnoods*, *tegoeds*, *terloops*, *tersluiks*, *tevergeefs*, *vannieuws*.

Men schrijft dus: *ik houd het tegoeds* of *ik houd het te goed*.

3. De samenstellingen, waarin een bijv. naamwoord in den ouden sterken genitief op *-s*, of een voorzetsel met den genitief voorkomt, als: *blootshoofds*, *goedsmoeds*, *heelsheids*, *luidskeels* (*luidkeels*), *binnenshuis*, *buitendijks*.

4. De samenstellingen, waarin een bijv. naamwoord in den ouden sterken genitief of datief op *er* voorkomt, wanneer het volgende zelfst. naamwoord oneigenlijk gebezigd wordt, als: *allerwegen*, *halverwegen*, *inderdaad*, *langzamerhand*.

Daarentegen: *onverrichter zake*, *ouder gewoonte*, *in der haast*, *te gelijker tijd*.

5. De samenstellingen, waarin het verbogen lidwoord *der* tot *ter* is verscherpt, als: *metterdaad*, *mettertijd*, *metterwoon*, *uitermate*.

6. Samenstellingen, beginnende met *der*, *des* en *wes*, als: *dergelijk*, *dermate*, *desbelust*, *deskundige*, *weshalve*.

Het koppelteeken.

Het koppelteeken wordt bij samenstellingen gebezigd:

1. In de benamingen van koopwaren, wanneer het eerste lid der samenstelling een eigennaam is, als: *Cayennepeper*, *Java-koffie*, *Varinas-tabak*.

2. Na onverbuigbare bijv. naamwoorden, van eigennamen gevormd, als: *Berlijnsch-blauw*, *Engelsch-zout*, *Engelsch-Russisch*, *Indisch-Europeesch*.

3. In geographische eigennamen, bestaande uit een bijv. naamwoord of een bijwoord en een eigennaam, als: *Groot-Brittannië*, *Klein-Azië*, *Opper-Egypte*, *Zuid-Holland*.

Bijv. naamwoorden, van zulke samenstellingen gevormd, worden aangeschreven, als: *Noordbrabandsch*, *Westfriesch*.

Het koppelteeken ontbreekt in de eigennamen zelve, wanneer het tweede lid der samenstelling een gewoon zelfst. naamw. is, als: *Zuiderzee*, *Parelrivier*, *Missisippistroom*, *Hartsgebergte*.

4. In samengestelde titels, waarin een of twee bastaardwoorden voorkomen, als: *adjunct-commies*, *gouverneur-generaal*, *raad-pensionaris*.

5. Wanneer het eerste lid der samenstelling alleen betrekking heeft op het eerste gedeelte van het tweede lid en niet op dit woord in zijn geheel, als: *bolvormige-driehoeksmeting*, *dolle-hondsbeet*, *'s-Gravenhage*, *oude-kleerkoop*, *Groene-weeshuis*, *Lieve-Vrouwekerk*, *St.-Jansdag*.

Er is dus onderscheid tusschen: *Leidsche wolspinnerij* en *Leidsche-wolspinnerij*. Men schrijve: *Hoogere Burgerschool*, niet: *Hoogere-Burgerschool*.

6. Bij lange en ongewone verbindingen, als: *vergeet-mij-niet*, *kruidje-roer-mij-niet*, *kijk-in-den-pot*, *spring-in-'t-veld*.

Men gebruikt het koppelteeken nooit bij de *telwoorden*. Men schrijft: *vijf en dertig millioen achthonderd negen en veertig duizend vier en zeventig*; en evenzeer: *de vijf en dertig millioen achthonderd negen en veertig duizend vierhonderd vier en zeventigste*.

Verbindingsletters in samenstellingen.

Dikwijls worden tusschen de leden eener samenstelling eene of twee verbindingsletters ingevoegd. Het zijn *e*, *n* of *en*, *s*, *el*. Zij komen alleen voor in samenstellingen,

wier eerste lid verbuigbaar is, hetzij ter bevordering van de welluidendheid, hetzij als teeken van naamval of getal.

Voorbeelden: *paardepoot, vrouwenkleed, mansgewaad, schorteldoek.*

De *n* of *en*.

De *n* of *en* wordt ingevoegd:

1. Wanneer het eerste woord een meervoud is, als: *bessensap, boekenrek, eikenbosch, koekenbakker, mandenmaker, sterrenkunde, zedenleer.*

Dikwijls wordt het meervoud door het enkelvoud vervangen, als: *boekdrukker, landschapschilder.*

2. Wanneer het eerste woord een persoonsnaam is, die een geheel stand aanduidt, als: *boerenknecht, heerenhuis, koninginnenkroon, matrozenpak, prinsessenbier, slavenwerk, soldatenvrouw, studentenhave, vorstentelg, vrouwenhand.*

Uitgezonderd: de manlijke persoonsnamen van meer dan twee lettergrepen, die de *s* aannemen, als: *jongelingsdroomen, predikantszoon.*

3. Wanneer het eerste woord een manlijke diernaam is, die eene geheele soort aanduidt en in samenstelling nooit met de *s* voorkomt, als: *apengèzicht, berenklaaw, drakenbloed, hazenmond, leeuwenbek, stierenkop.*

De meeste dezer woorden hebben eene eigenlijke en eene overdrachtelijke beteekenis, doch meestal de laatste.

4. In botanische benamingen, wier eerste lid eene diersoort aanduidt, tot welke de plant in eenige betrekking staat, als: *eendenkroos, kattendoorn, paddenstoel, slangenwortel.*

5. Na de toonlooze *e* voor een klinker of *h*, als: *beukenhout, brillenhuis; eendenei: galgenaas, hondenhok, kerknorde* (ook *kerkorde*), *tarwenoogst.*

Na *bede, bode, mede, minne, vrede* blijft de *n* achterwege, als: *bedehuis, bodeambt, medeërfgenaam, minneijver, vredehandel.*

De e.

De e wordt ingevoegd:

1. Wanneer het eerste woord een enkelvoud is, als: *brilleglas, druivepit, kerssteen, messescheede, ruggemerg, slippedragers*.

2. In woorden uit het dagelijksch leven, waarvan het eerste lid zoowel enkelvoudig als meervoudig kan gedacht worden, als: *flesschebakje, hoededoos, hondeketting, kurketrekker, pijpedop*.

3. In de samenstellingen met *boom, struik, stam, tak, bol*, waarin het eerste lid de vrucht, de bloem of den boom aanduidt, als: *abrikozeboom, besseboom, druiveboom, eiketak, kerseboom, noteboom, pereboom, rozestruik, tulpebol*.

Gaat het eerste lid op de toonlooze e of el uit, zooals in *kastanjeboom, appelboom*, dan wordt geene e ingelascht; evenmin in *granaatboom* en *olijfboom*.

4. In de navolgende met diernamen samengestelde: *bokkesprong, hanekam* (bloem), *hanepooten, haneveer* (twistziek mensch), *kattekwaad, mollepoot, paardevoet, rattestaart* (ronde vijl), wier beteekenis meestal oneigenlijk is.

5. In botanische benamingen, aan lichaamsdeelen van dieren ontleend, als: *ganzetong, ganzevoet, kattestaart, paardestaart, slangekop*.

De s.

De s wordt ingevoegd:

1. Als teeken van den 2den naamval, b. v. *kindskind, levensbericht, dorpschool, varkensziekte, volkssouvereiniteit*.

Ook de woorden van het vrouwelijk geslacht kunnen in samenstelling de s aannemen, als: *stadsgrond, vrijheidsboom*.

2. Als teeken van het meervoud bij de woorden op je en ier, b. v. *lammertjespap, officierstafel*.

3. Voor de welluidendheid achter sommige stammen van werkwoorden, als: *leidsman, schutsvrouw*.

De *s* wordt *niet* ingevoegd:

1. Wanneer het eerste lid der samenstelling, ofschoon het een meervoud aanduidt, uitgaat op *el*, *em*, *en* of *er*, als: *appelmand*, *bezembinder*, *wagenmaker*, *letterzetter*.

2. Achter de stammen van werkwoorden op *er*, *w* enz. en wanneer de *s* of *z* volgt, als: *floddermuts*, *bouwheer*, *leidster*, *stuifzand*.

3. In de oude Genitieven *droogvoets*, *goedschiks*, *veeltijds*.

Daarentegen: *blootshoofs*, *goedsmoeds* en de met *zins* samengestelde, als: *veelszins*.

VERMINKINGEN.

Weggeworpen wordt bij samenstellingen op het einde van het eerste lid:

1. De toonlooze *e*, wanneer deze ook buiten de samenstelling gemist kan worden, als: *aardbewoner*, *eindbesluit*, *zijdgeweer*.

Daarentegen: *aardewerk*, *bedehuis*, *liefdegave*.

2. *En* of *s* bij de meervouden op *eren* of *ers*, als: *kalvermarkt*, *raderwerk*.

3. De *n* der onbepaalde wijzen, als: *spelevaren*, *rui-
lebuiten*.

4. De stammen op *d*, voorafgegaan van een helderen klinker of tweeklank, als: *leiboom*, *rijschool*, *scheikunde*.

BASTAARDWOORDEN.

Er zijn drie soorten van bastaardwoorden :

- de woorden, die geheel Nederlandsch geworden zijn;
- de woorden, die geheel vreemd zijn gebleven;
- de woorden, die gedeeltelijk Nederlandsch geworden, gedeeltelijk vreemd gebleven zijn.

I. De vreemde woorden, die sinds lang het burgerrecht verkregen, worden als Nederlandsche woorden geschreven, b. v. *ark, kaars, koor, koster, kousen, trein, troep, sier, singel, troon*.

Uitgezonderd: *cedel, ceder, cel, cent, cijfer, cijns, cirkel*.

II. De vreemde woorden, die het burgerrecht *niet* verkregen, behouden hunne uitheemsche spelling, als: *anno, datum, franco, hombre, misère, participium, piano-forte, presse-papier, savoir-vivre, souper, vaudeville, zigzag*.

Bij verbuiging of aanhechting van affixen volgen deze woorden meestal de regelen der Nederlandsche taal, als: *bureau's, jou-jou's, itempje, grammatica's, Maecenassen, militairen, analyzeeren*. Sommige behouden den vreemden uitgang, als: *thesis-theses*. — De woorden op het Lat. *us* en *um* hebben dikwijls twee- of drieërlei meervoud, als: *catalogus-catalogen, catalogi, catalogussen; museum-museën, musea, museïms*.

III. De vreemde woorden, die *ten deele* een Nederlandsch voorkomen aannamen, *ten deele* vreemd bleven, wijzigden of alleen den uitgang, of lichaam en uitgang beide.

Alleen de uitgang is gewijzigd:

1. In deftige, wetenschappelijke of kunstwoorden, aan talen ontleend, die het Nederlandsche letterschrift bezigen, als: *advocaat, artikel, consequent, decaan, instinct, locomotief, praefix, publicist, quaestie, qualiteit, quantiteit, soeverein, vocaal*.

De uit het Grieksch ontleende volgen het Latijn, als: *acustiek*, *cosmographie*, *evangelie*, *feliciteit*, *hypothese*, *oeconomie*, *philosophie*, *systeem*; maar hunne uitgangen zijn Nederlandsch, als: *aeroliet*, *biograaf*, *telescoop*.

Voor *-ie*, *-isch* en *-eren* blijft de *ph*, als: *geographie*, *stenographisch*, *photographeeren*.

Uitgezonderd: *telegrafisch*, *telegrafeeren*, *telegrafist*; maar *telegraphie*.

Lichaam en uitgang worden gewijzigd;

2. In namen van gewone, alledaagsche voorwerpen, als: *dukaat*, *biljet*, *kapitaal*, *kapittel*, *kwartaal*, *kwartijn*, *likeur*, *sigaar*, *sjees*.

Wanneer de Nederlandsche spelling onmogelijk is, behoudt men de uitheemsche in haar geheel, als: *diligence*, *chocolade*, *machine*.

Geheel Nederlandsch worden ook de door dichters gebezigde, als: *nimf*, *poëzie*, *porfier*, *saffier*, *zefir* of *zefir*.

Er bestaat verschil in schrijfwijz tusssen *cadet* (militaire kweekeling) en *kadet* (broodje); *cánon* (geloofsregel) en *kanón* (krijgswerktuig); *classis*, *classiek*, *classicaal* en *klasse*; *conservatief* en *konserf*; *clericaal* en *klerk*; *credit* en *krediet*; *commies* (ambtenaar bij een ministerie of de posterij) en *kommies* (beambte bij de belastingen); *comédie* (blijspel) en *komedie* (schouwburg); *critiek* (oordeelkunde); *critisch*, *critiseeren* en *kritiek* (hachelijk); *doctor* (gepromoveerde) en *dokter* (geneesheer); *famielje* of *familie* en *familiaar*; *lyrisch* en *lier*; *locaal* (plaatselijk) en *lokaal* (vertrek); *oecoonoom*, *oeconomie* (staathuishbudkunde) en *ecoonoom*, *economie* (spaarzaamheid); *phoenix* en *feniks*; *praeparaten* en *preparatieven*; *practijk* (het tegendeel van theorie) en *praktijk* (handeling, of de p. van advocaten en dokters), *praktizeeren*, *praktizijn*; *secret* (geheim) en *sekreet* (geheim gemak); *securiteit* en *sekuur*; *subject* (onderwerp) en *sujet* (persoon); enz.

HET AFBREKEN DER WOORDEN.

1. Bij *samengestelde* woorden scheidt men, wanneer men afbreekt, de deelen der samenstelling, als: *aard-appel*, *al-om*, *elk-ander*, *mein-eed*, *uit-een*.

De woorden op *aard* worden als samenstellingen behandeld, b. v. *bast-aard*, *dronk-aard*, *grijs-aard*.

Uitgezonderd: *vein-zaard*.

2. Bij *afgeleide* woorden scheidt men de voor- en achtervoegsels van het grondwoord: *on-eens*, *wan-orde*, *klachten*, *hoog-te*, *mee-ste*, *bak-ster*, *zang-ster*.

Uitgezonderd: *naas-te* en *bes-te* en de achtervoegsels *-er*, *-ier*, *-ig*, die den voorafgaanden mede-klinker voor zich nemen, als: *verra-der*, *hove-nier*, *eeu-wig*.

3. De *t*, *p* en *s*, die in de verkleinwoorden ingevoegd worden, behooren bij de uitgangen, als: *laan-tje*, *bloempje*, *jong-sken*.

Uitgezonderd die op *aatje*, als: *papaat-je*, *mamaat-je*.

Onderscheid: *buurt-je* en *buur-tje*, *oort-je* en *oor-tje*.

4. In *niet-samengestelde* woorden behoort ééne tusschenletter bij de volgende lettergreep, als: *dra-gen*, *veren*, *deemoe-dig*, *tui-nier*, *meinee-dig*, *lie-verd*, *we-reld*.

Van twee tusschenletters behoort de eerste bij de voorgaande, de tweede bij de volgende lettergreep, als: *zorgen*, *ban-ge*.

Van drie en vier tusschenletters behooren zoo vele bij de volgende lettergreep, als zich gemakkelijk laten uitspreken, b. v. *amb-ten*, *kun-ten*, *erw-ten*, *bor-stel*, *art-sen*, *koort-sen*.

5. Bij woorden, die de *ch* in het midden hebben, vermijde men zooveel mogelijk het afbreken, en, zoo noodig, voege men de *ch* bij de tweede lettergreep, aldus: *ku-chen*, *la-chen*, *li-chaam*, *ri-chel* enz.

E R R A T A.

Blz. 32 regel 10 v. o. staat: *weg* (bijna), lees: *weg* (bijw.).

100

